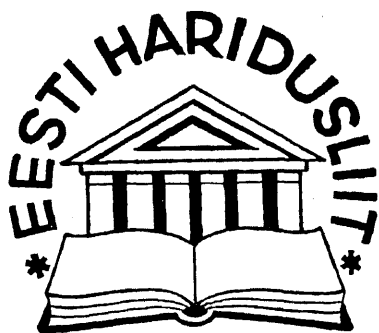

ERENG

F. LIIA

Nr. 6

JUUNI

1939

S I S U :

Paul Vahi — Võidupühaks.

Paul Vahi — Ühest ühiskondlikust ohust.

Villem Luhasoo — Rahvamaja surmab kiige
ja kirmase.

Elmar Oja — Näitetrupid kõnelevad... (Järg.)

Karl Laane — Vaimsusest ja majandusest.

(Järg.)

Harry Ahel — Aasa ja Karilemb. (Katkend tar-
beromaanist.)

E. O. — Soome amatööriteater.

Vestlus soomlastega.

G. Reial — Vabaharidustööst Mustvee ümbrus-
konnas.

M. J. — Seltsitegevus ja õpetajad.

Mitmesugust.

ARIENG

× VABAHARIDUSTÖÖ JA MAATEATRI AJAKIRI ×

Pea- ja vastutav toimetaja Evald Vender. Tegev toimetaja Leo Soonpää. Vabaharidustöö osa toimetaja Neeme Ruus. Maateatri osa toimetaja Andres Särev. Toimetuse liikmed: E. Oja, J. Rummo, J. Ruus ja A. Sibul.

Väljaandja EESTI HARIDUSLIIT. Toimetus ja talitus: Tallinn, Uus tn. 2, tel. 452-64. Ilmub kord kuus, väljaarvatud 2 suvekuud. Tellimishind: 2 kr. aastas, 1 kr. poolaastas. Üksiknumber 25 senti.

Nr. 6

20. juunil 1939

XIII aastakäik

Võidupühaks

Nii nagu elu areneb tõusude ja mõõnade vaheldudes, nii on omakorda iga rahva olemises ikka teatavaid tõuse ja langusi.

Ka eesti rahvas on pidanud jagama seesugust saatust. Muistsele iseseisvuseajale järgnes sajanditepikkune haldusmaaks olemine, mis tähendas mõõna meie rahva elus. See tähendas küll allolekut, kuid ometi see ei viinud rahvusliku hävimiseni. Liiga tugev oli see rahvas, et teda oleks suudetud hävitada, liiga sitke ning vabadustahtest immutatud. Küll pikkamisi, kuid seda kindlamini immitses vanaisast isasse ja isat pojasse see põline viikingiveri, mis sallib eneses ainult võidu- ja vabadusetuld.

Ja nõnda põlvest põlve käis see rahvuslik enesealhoitung oma otsiteid, kuni lõppeks jõudis unde tõusuni Eesti iseseisvaks muutumises.

Kui iseseisvus märgib eesti rahva üldist taassündi, siis Võidupüha omakorda märgib kogu eesti rahva lõplikku sõjalist võitu oma ajalooliste võitluste ahelas.

Tänavu pühitseme meie oma kuuendat Võidupüha, olles selle päeva pühitsemise 1934. a. teinud meeldivaks rahvuslikuks traditsiooniks.

Eestlaste kõige hilisema ajaloo osas on Võidupüha ühenduses jaanilauapäeva a. 1919, mil eesti vägi sangarlikus võitluses landesveeri vastu Võnnu all andis surmahoobi oma ajaloolisele vaenlasele.

Võidupühaga märgib eesti rahvas nõnda siis oma olemasolu ja poliitilise vabaduse eest lakkamatult läbi aastasade peetud võitlusi, mis tõkkele löönud jüriöö tuledes, toomapäeva jubedustes, Pühajärve, Mahtra ja Anija vastuhakkudes.

Kuna nendel kordadel eestlastes puudus tarviline terviklus ja ühine juhtimine, siis ei jõutud ka otsese tulemuseni.

Vabadussõjas tarviline terviklus ja ühine juhtimine aga saavutati.

Võnnu võidu järele veerenud aastail on samuti olnud katsumisaegu, kuid üha tugevnenud koostöömeeleolu on võidumoraali kasvatanud seesugu-

seks elumoraaliks, mille abil on võidetud raudseimadki raskused. Tegelikkuse kaudu on jõutud veel seesuguste tõdede tunnetamiseni, mis arenevale ja elu- tahtelisele rahvale on vajalised.

Ennekõike on aga vabadust hakatud hindama omaette kapitaalsete väärtusena, mis on saanud rahva hinges peituvat elutule olulisimaks osaks. Selle tule valgusel on nähtud, et Vabadussõja võitmine polnud mitte juhuslikku laadi, vaid et see on kogu rahva elu ja tunglemise põhjendatud tulemus, mis on saavutatud rahva kehaliste ja hingeliste võimete tublil koostööl.

See tunnetus on mõõtnatult suure väärtusega. Sel põhjendab ennekõike meie rahva meelsus, mille esimeseks tunnussõnaks on eestlus ja tahe olla vaba. See on aga kogu meie elukorralduse ning riigiarenduse aluskivi.

Kui see on nõnda, siis kuuenda Võidupüha mõte peab paratamatult olema seotud selle teadmise ja eestilise jõutunde rõhutamisega. Seepärast ühtlasi loitku Võidupüha võidutuled võimsalt üle maa. Nende tulede kõrval süttigu aga igas eestlases ka meie sisemine elutuli, nii et kummugi valgusel eesti rahva saavutused avaldaksid seda, kuidas kunagistest võitlustest on jõutud oleviku võitudeni. Sellesama võimsa elutule valgusel aga rakendatagu Eesti riikliku iseseisvuse teenistusse kõik oma jõud ja jõutagavarad! Oleviku tegevusemõte suunatagu tulevikku ning ühiselt saagu võimsaks meie töötus: Ühiselt ning leplikult koostöös teeme tugevaks oma riigi ning anname seega oma rahvuslikele võitudele nende õige väärtuse! Ühiselt elame ja töötame oma vaba Eesti kasuks ja vabana anname ta edasi oma järgnevate sugupõlvade kätte!

Paul Vahi.

Paul Vahi

Ühest ühiskondlikust ohust

Kui 24. mail kogu maad korraga haaras õudne sõnum, siis tekkis kõigisse alateadlik hirm. Ja sügav kaastunne, vapustatud olek pingutas meeli. Samaaegselt hirmuga segatud uudistejanu viis selle sõnumi niisuguse jõu ning kiirusega suust suhu, inimeselt inimesele, mis on omane üksnes massipsühootilisele nähtusele. Inimhulgad otse neelid uudiseid, samuti kui neeldi uudiseid, samuti kui neeldi trükkikodade kiirpresside alt tulnud ajalehtede erivaljaandeidki. See õudusuudis oli: Petseri põleb! Hulk inimesi sisse põlenud! 2000 inimest peavarjuta! Sadadesse miljonitesse ulatuvalt varandusi hävinud!

Kui sellest ühiskondlikust hingetardumusest toibuti, siis rutati jalamaid täiendama oma teadmisi kahjude kohta ja kõige sellega, mis asjaga oli kuidagi ühenduses. Nõnda

helisesid üle kogu maa telefonid, olgu siis liht- või peamiselt kiirkõnede korras oma pikas reas, ja ringhääling saatis kord-kordalt eetrisse sedasama vapustavat uudist, sest punakukk oli neelanud tervelt kolmandiku üha arenenud linnast.

Petseri katastroofi ulatuslikkuse tõttu jäi nagu varju samal päeval Vasknarvas aset leidnud hiiglatulikahju, milles hävis oma paarkümmend elamut, ja teised vähe- mad põlemised maal mujal. Samuti näis sellega unuvat ka nädalapäevade eest olnud Võõpsu küla põlemine, kus elumaja tules hukkus jälle oma 40, ja tulikahju Mustvees, kus hooletult visatud paberossiotsast süttis ning põles maha sealne luterlaste jumalakupe.

Meil on eriti viimaseil aastail suurt rõhku pandud tuletõrje organiseerimisele ja tu-

letõrjute väljaõppe teostamisele. Pealeselle on tulekaitse küsimused ja selle vajadus pääsnud ka laiemasse avalikkuse teadvusse. Kõigest hoolimata näeme aga kahjutulesid ikka jälle nii siin kui ka seal otse suurimaisse õudusisse ulatuvat. Niisiis näikse sellest propagandast mis seni on tehtud tule vastu võitlemisel, olevat veelgi vähe. Siin on tarvis sügavamale küündivat tööd, et saavutada kindlamaid, pidevamaid ning tõhusamaid tulemusi. Ei ole ju meie riik ega rahvas seesugune piiramata võimaluste ala, kus miljoneisse ulatavaid varandusi tohiks üleöö nulliks muuta. Meil on iga varanatuks suhteliselt väga suure osatähtsusega. Iga tuhaks muutuv talu või muu majapidamine halvab nii üksiku kodaniku kui kogu meie ühiskonna majanduslikku seisundit väga kiiresti. Seetõttu ka võitlus tule vastu ei ole mitte üksnes võitlus punakuks vastu, vaid see on suurel määral kogu olemasolu võitlus, võitlus kõigepealt majanduslikult kindla oleku eest.

Aga kui see on nõnda, siis on meil paratamatult vajaline senisest hulga jõulisemalt alla kriipsutada kõigepealt seda mõtet ennast ja vastavalt kõike seda, mis on nimetatud põhimõtetega seoses oluline. Ja seda mõtet on tarvis võtta kõigil organisatsioonidel otse iseenesest-mõistetavalt tegevuskava eluliselt tähtsa punktina.

Et meie rahvarvu juures ühiskonna iga üksikliikme osatähtsuse ja hulga suurem kui suurriikides, seda on meil juba aastaid täiesti põhjustatult rahva teadvusse istutatud. Samaviisiliselt peaks toimima tulevikus küllaldase intensiivsusega ka majanduslike ressurvidede soetamisel ja säilitamisel.

Eespool nimetatud viimaste suuremate tuleõnnetuste puhul on täie õigustusega üles tõstetud ka kriminaalseadustiku karistusnormide revidiivne tulega hooletult ümberkäimise osas. Edasi on õige ka see suund ehituspoliitikas, mis areneb linnades ja teistes rahvarikkamates keskustes kiviehituste püstitamise nõudeks. Pealeselle veel tulekaitse abinõude soetamise nõue igas majapidamises väärib kindlamat korraldamist.

Aga kas sellestki on veel küllalt?

Meil on paljudel kordadel räägitud eest-

lasele põhiliselt omasest kogumise-korjamise tungist. Selles positiivses tungis peitub rahva püüdlemine edukusele ja see on aidanud paljudest pisikestest võimalusist aastate vältel ühisel hoolet välja kasvatada otse harukordselt suuri tulemusi. Seepärast tuleviku edu nimel niisugune suunitelu on kõigiti õige ning eluliselt otstarbekas.

Aga elunõuded arenevad ning kasvavad. Seda peab arvestama ja seetõttu on tarvis eespool nimetatud vaatevinklit kasvatada juba maast-madalast alates. Tuleohtu kui majandusliku ohu suhtes peab juba noored muutma teadlikuks, nii tuleõnnetusist hoidumise kui ka tule vastu võitlemise osas. Alles siis kui kogu rahvas on seesuguse teadlikkusega läbi immutatud ning imbunud, võib hiljem praktiliselt tunda küsimuse tõhusaid ning positiivseid üldtulemusi. Aga ainult siis saab siin vajalisel sammul edasi jõuda, kui on alatist virgutust, alatist selgitustööd, propagandat.

See vaadetering tuleb aga silmi pilgutamata teha kogu meie eluoskuse osaks, kusjuures peaks juba kooliõpetuse osas olema võimalik pakkuda ka algkoolinoorusele kõike vajalist tulekaitseliste eelteadmiste alalt. Alles nõnda maast madalast alates võiksime need nõudlused arendada ka tegelikus elus niisugusele tasemele, et vanemad tuleohust hoidumist mõistaksid juba perekonna- ning kodukultuuri seesuguselt tähtsa osana, kus väikesemate laste kätte ei jää tulitikke, kus lapsed suudetakse pliidi- ja ahjusuudest eemal hoida ja kus juba aruhakuline noorus on pandud pisimaski tulekübemes aimama suurte tuleõõmade ning hävitavate kahjutulede algust.

Aga ainult alatise hoolet varal on rahval võimalik jõuda seesuguse äratundmiseni, et pisimaski jonnivas, kättemaksulises või kindlustussummasid ahnitsevas süütamises peitub hädaoht kogu ümbritsevale ühiskonnale ja et see hädaoht on samaaegselt tihedaimas seoses kogu meie rahva majandusliku elamisvõimega.

Seepärast ärgu tundugu ükski põhjalikum algatus kahjutuledest hoidumiseks liigselt raskena, vaid neid kaalutagu ning selgitatagu nii üldiselt kui ka organisatsioones

vajalise tõsidusega noorele ja vanale, koolis kui ka kodus. Püütagu ka selles küsimuses jõuda organiseeritult ning distsiplineeritult rahva eluliste ülesannete mõistmiseni!

Meie rahva eluase on eemal suurte looduskatastroofide, maavärisemiste ja uputuste piirkonnast, kuid meie rahvas ei ole ka nii rikas ega jõukas, et hooletult pildudes võiksime põlevaid paberossiotsi muuta sadadesse miljonitesse kroonidesse ulatuva teks hävitavateks tulikahjudeks. Seepärast peab kasvama ning end kasvatama selle eest

hooles olema, et meie majanduslikud jõureservid ei jääks tulelõõmade neelda, mis otse õudselt võiks halvata kogu meie riiklikku suutlikkust mitte vaid aastaiks, vaid aastakümneiks.

Kõige eeltoodu alusel võetagu ka tulikahjudest hoidumine ja selleks vajaliste selgituste ning praktiliste korralduste ala meie kõikide organisatsioonide üheks küllaltki tähtsaks tegevuse osaks. Seda meie ühise kindla oleku nimel!

Villem Luhasoo

Rahvamaja surmab kiige ja kirmase

Tänapäeval maal ringi rännates võime veel üsna harva märgata omal ajal nii moes olnud külarahva lõbustusvahendit ja -paika — kiige ühes sinna juure kuuluva ringmänguplatsiga. Moodne elutempo tõrjub kiiged välja kaugemaistki kodumaa nurgast. Aastaid tagasi või nagu juba liialt kulunult on üteldud — siis, kui vanaisa poisike oli, puudusid maal korralikud rahvamajad. Piduõhtuid oli talve jooksul võimalik korraldada ainult koolimaja kitsastes ruumides, kuna tantsuhimu rahuldasiid külanoored suuremates talutubades pikil õhtuil kirmastel.

Tantsu kestvus ja kirmaste sagedus oleneb alati lõõtspillimehest. Lõõts tähendas simmanil sama mis trumm džass-orkestris. Suvel aga ei peetud suurt lugu umbes toas tolmukeerutamisest. Hädasunnil, rahvamaja puudusel, arenesid isendast, Põhja-Eestis varem, Lõuna-Eestis hiljem, ringmängud haljal murul ühes kiigega ja kiigekultuuriga. Aja jooksul täienes kiigehituskunst ja kiik muutus maanoorsoole üheks tähtsaimaks lõbustusvahendiks. Ta asendas täiel määral praegust seltsimaja. Kiige ümber kogunes ilusail laupäeva ja pühapäeva õhtuil peagu kogu küla. Seal lauldi, tantsiti, aeti muhedat juttu ning kiiguti. Öö saabudes lahkusid vanemad ini-

mesed, kuna noored jätkasid lõbustusi. Heinaaja valgeil õil mindi kiigemäelt koju alles vastu hommikut, kui idataevasse löid juba esimesed palangud, kes üksinda, kes paaris.

Kindlad andmed kõnelevad, et kiigekultust on meil harrastatud juba 200 a. tagasi.

Millest see lõbustus välja arenes, pole teada, kui aga vaatleme tänapäeval umbes 10-aastase külapoisi igapäevast tegevust, siis poleks raske järeldada kiige arenemist. Maamees paneb selle kõige lihtsamal viisil ulakuse arvele. Tammsaare „Tõest ja õigusest“ loeme, et Vargamäe poisid ronisid noore kase latva ja kätega selle tipust kinni hoides vuhisesid läbi õhu alla. Ja keegi neile seda kunsti ei õpetanud.

Lihtsaim kiikumisviis on latiga. Latt pannakse kas üle kivi või aia vahepuule ja üks poistest istub selle ühele ja teine teisele otsale ning kiikumine võib alata. Teatavasti oli sellane kiikumisviis tarvitusel ka kuningakodades, kus muidugi ei tarvitsenud latil kaksiratsa turnida, kuna kiiged olid varustatud mugavate tugitoolidega.

Vanade laulude järgi otsustades algab kiikumine kevadel. Setud on selle ristinud urbepäeva iloks. Olgugi, et Petserimaal veel praegu on kiikumine moes, on kiige-tehnika siiski väga algeline. Põhja-Eesti kiike, kuni

VÄÄGVERE MUUSIKAKOORI 100-AASTASELT JUUBELIPEOLT.
Orkestrit juhatamas A. Virkhaus. (Kirjutus vt. »Mittmesugust« all.)

kaheksa aisaga, seal üldse ei tunta. Madale pakule või kivile asetatakse seal saelaud ja sel kiigutakse püsti seistes. Sellast püstikiikumist nimetatakse Petserimaal ka lauahüppamiseks ja selle kohta leidub teade, et pühapäeva hommikul pannud plika vastsed kingad jalga ning läinud lauda hüppama. Öhtuks olnud kinga tallad läbi.

Rohkem oli kodumaal tarvitusel, ja leidub mõnes kohas veelgi, moodsaid võlliga kiiki. Nendel on võimalik üle võlli ajada, Sel puhul kiik enam ei õõtsu, vaid teeb mitu täispööret ümbere võlli. Kuid sellega tulid toime ainult vilunud ja julged külapoised.

Vanades raamatutes leidub teateid, et meil on olnud ka pöörkiiki, põhimõttelt umbes karusselli ehituslaadiga. Pöörkiige harud liikunud ringi kui veskitiivad ja iga haru-paari vahel olnud istekoht.

Kiigekohaks valiti ikka kauneim paik külas, kasesalusse, oja kaldale või künkale. Eriti Lõuna-Eestis oli moes kiiki ehitada kaskede vahele. Materjal selleks varastati mõisametsast.

Igas kodumaa nurgas arenesid välja kiigelaulud. Kõige rohkem leidub neid veel tänapäevalgi mahajäänud Setumaal. Seal kõo-

rutatakse igale reale järgneva refrääniga leelotamist.

Jaanipäeva õhtul süüdati kiige lähedusse kuivast kulust ja prahist tuli või aeti tõrvatünn latiga kõrgele. Nii paistis tuli kuni kolme-nelja kilomeetri kaugusele. Lõõtsamees istus hirmus tähtsa näoga tulest veidi eema-

le, lõi polka polka järele ja noored tantsisid ning kiikusid.

Kuid suurem osa meie rahvast on unustanud nii kena, külanoorsoo armuromantikaga tugevasti seoses olnud kiige, kus naljahoos sõlmitud tutvus määras tihti elusaatuse.

Elmar Oja

Näitetrupid kõnelevad...

II

Tamsalu näitetrupp oma kunstiküpsete lavastustega on leidnud lavakunsti armastavate inimeste poolt õiglast kiitust. Tutvudes trupi lavastuste-raamatuga, kuhu on märgitud andmed lavastuste ja proovide kohta viimase viie aasta jooksul, võib kohe märgata, et trupp on töötanud kavakindlalt ja sellase näitejuhi juhatusel, kel on „nõrkusi“ teatriasjanduse vastu, kel on teadmisi ja arusaamisi maa amatöörteatrist ja ta ülesandeist mõjuva haridus- ja kasvatustegurina ja kes võtab oma asja südamesoojusega. Ei ole kahtlust, et näitejuht A. Aherma kaunis suure mürdosa oma vabast ajast pühendab ümbruskonna oma-teatri-taseme tõstmiseks. On näha, et teatriküsimuste vastu ka ümbruskonnas tuntakse suurt huvi ja et võrdlemisi suur osa kohalikest elanikest on teinud tegemist lavaga. Nende hulgast on moodustunud 15-liikmeline kaader, millele lisanduvad noored lavajõud, kellede väljaõppe eest juba aegsasti järjekindlusega hoolitsetakse. Ka nõuab mainimist trupi raamatukogu. See pole arvuliselt küll väga suur, aga siiski võid sealt leida kõike, mis meil eesti keeles seni ilmunud teatri alal. Ja raamatud tõendavad oma väärtusega, et nad ei seisa niisama tarvitamata, vaid et trupi liikmed on neist ammutanud mõndki oma teadmiste rikastamiseks. Isegi üks soomekeelne raamat torkas silma — käsiraamat näitejuhtidele.

Lavastuste-raamatu märkmete järgi selgub ka, et viimase viie aasta lavastamist tuleb näitejuhi arvates õnnestunumaiks ja

kordaläinumaiks pidada A. Kallase „Mare ja ta poega“, H. Vuolijoe „Koidulat“ (mida koos Tamsaluga on lavastatud ainult neljas kohas üle riigi), A. Mälgu „Õitsvat merd“ ja J. Liivi „Ordumeistrit“.

Tamsalu näitelava oma seadeldistega on suudetud viia selle astmeni, et lava pärast võib lavastada iga näidendi. Alles hiljuti valmis k e t a s - l a v a, mis on võrdlemisi uudne asi, kuid aitab publiku vabastada tüütuseni minevatest pikkadest vaatuste vaheaegadest, mis kuluvad uute kulisside seadmiseks ja lava sisustamiseks. See kolmest sektorist koosnev ketaslava, mis on ehitatud Valga „Säde“ eeskujul ja on läinud maksma ainult 300 krooni, võimaldab korraga valmis ehitada kolm dekoratsioonide kombinatsiooni. Kohe eesriide langedes pöördakse kohale uus pildikombinatsioon ja publik võib jätkata näidendi jälgimist.

*

Energiline maa amatöörteatri tegelane näitejuht A. Aherma on tegutsenud näitlejana-lavastajana üle 20 aasta, sellest 15 a. Narvas, Sondas, Rakveres ja mujal ning viis viimast aastat, mis täitus eelmise kuu lõpp-päevil, näitejuhina Tamsalus. Sel puhul kohapealsed organisatsioonid korraldasid näitejuhi austamiseks juubeliendusena R. Ranniku „Tuled karidel“ ühes vastava aktuselise osaga, mis kujunes südamlikuks.

Sel puhul kirjutab üks Tamsalu kohalikest haridustegelastest järgnevat:

— Kui kohalikus seltsimajas läheb näidend hr. Aherma juhtimisel, siis minnakse seda vaatama samasuguse häämeelega kui

Pilt Karja n-ü. õpiringi lavastatud näidendist »Tuli tuleb« Kuressaare teatri laval. (Kirjutus vt. »Mitmesugust« all.)

kutseliste rändteatrite võõrusetendusigi. On kohe ette teada, et siis õhtu kellelegi pettumust ei valmista ja et jälle saab nautida kavakindlalt läbimõeldud lavastust, hääd mängu ja ilusaid lavapilte. Suurt hoolt ja armastust asja vastu on nõudnud hr. Ahermalt see, et viia viie aasta jooksul mängunivoo sellele tasemele, kus ta praegu on. Mitte ainult Tamsalus, vaid ka palju laiemas piirkonnas leiab Tamsalu trupi mäng suurt lu-

gupidamist, mille tõttu võime pidudel näha võõraid sageli õigegi kaugelt, ja mitte ainult mõningaid.

Tuleb ka märkida hr. Aherma suurt vastutulelikkust kõikidele kohalikele seltsidele. Olgu tuletõrje või raamatukoguselts, ÜENÜ või kodukaitse osakond, kõikidele tuleb ta lahkesti appi pidude korraldamisel, võttes selle kõige vastutusrikkama töö — lavastamise enda pääle.

Karl Laane

Vaimsusest ja majandusest

Õigusega on väidetud, et ei ole õige ses mõttes teistest järsult eraldada maanoori ja arendada mõttekäiku, nagu ei tuleks ka neil hinnata esijoones vaimsemaid püüdeid. Tunnustada tuleb seda, et maanoorteringide tegevuses tegelikult mitmekesisustumise püüe tegevusavaldus on leidnud järjest rohkem arvestamist, samuti ka metoodilisis töövõt-

teis. Kuid tuleb pidada ohtlikuks ja kahjulikuks vildakat vaadete arendamist (nagu see ilmneb näiteks ühes vastavas koguteoses 1938. a.), nagu oleksid teised kutsealad peale põllutöö need, kes ainult parasiteerivad maainimeste arvel.

Enamikus oleme ju kõik vähimalt sündinud ja üles kasvanud maal ning kaasa teinud

LÕOPÕLLU MAANOORTE ÕPIRING SÕRVELT rahvatantsu trupina esinemise puhul. Õpiring on teitsenud juba 5 aastat, kuni eelmise aastani õpetaja P. Mägi ja möödnud tegevusaastal prl. Alv. Korsari juhatusel. Õpiringis käsitati tegevusaastal kodukorraldamise küsimusi ja võeti osa ka vastavaist tegelikest tööddest. Pealeselle harrastati laulu ja rahva tantsude õppimist.

maatöid ja me kanname endis sügavat austust maaelu ja -töö vastu, kuid — kas me tõstaksime sellega rohkem maaelu auväärust, kui me teisi kutsealasid eitaksime ja halvustaksime? Arusaadav suhtumine igale loovale tööle võib meie elu vaid rikastada ja meid liita selleks rahvus- ja kultuuritervikuks, mida tänapäeval oleme õigustatud taotlema. See ühelt poolt. — Teiseks aga ei tohiks unustada ka maainimese ja -noore üldnimelikku väärtust. Ei saa jätta hindamata iga noort kui kasvavat riigikodanikku ja rahvuse liiget, kes peab suutma ühiskondlikult mõelda ja tegutseda ning vajaduse korral oma maa ja rahva vabaduse eest võidelda. Ja see võitlemine nõuab ennekõike suurt vaimset tugevust ja jõudu. Igas noores tuleb aga näha ka lihtselt noort, kes tunneb ka vahelduse- ja pühapäevatarvet ja — tarvet teada saada, mis on teispoole kodupõlde ja -metsi. Need on küsimused, mis helisevad küll iga ärksama noore hinges ja millele vastuse leidmisel on tarvis olla abiks, ilma et see peaks tähendama kodupõldude hülgamist. — Noorus maal peaks tundma end seotuna maaga oma

teadvuse kaudu; ja õige palju puhtkultuurilist on ka lähemas ümbruskonnas, millele on vaja kasvatada teadlikku suhtumist ja mõistmist.

Olulise tähtsusega ei ole alati tõesti mitte ainult see, mida õpitakse, vaid tihti on palju olulisem, kuidas seda tehakse. Tee arengule peab käima inimese huvide ja hinge kaudu. Inimene, ta harmooniliste kasvutingimuste loomine ja ta parema osa arendamine ja teenimine, on meie suurimaks ja kõrgeimaks kultuuriülesandeks. Seepärast ei peaks näiteks küpsevat noorsugu kutseile ettevalmistavates koolides ja noorteorganisatsioonide tegevuses nähtama ainult teadmiste ja oskuste pakkumise ja levitamise kohta, vaid eeskätt kui äratavaid mõjutusi, mis panevad noorte seesmised, otsivad jõud liikuma ja looma. Säärane arusaamine ongi peamiseks põhjuseks, miks näiteks teistes põhjamaades rahva üldine kultuuritase on silmapaistvalt kõrge, eriti nende rahvaulikoolide kui küpsvat noorsugu ettevalmistavate, vaimsust äratavate õppeasutuste ja neis valitseva kasvatusliku õhkkonna tõttu ja selletõttu, et ei piir-

duta üksnes praktiliste aladega, vaid osatakse noori siduda nende vendumusega, hinge ja huvidega loovasse töösse. Selleks kasutatakse rohkesti ka humanitaaraineid, nagu ajalugu, rahvaloomingu tundmaõppimist, kirjandust, kodanikuõpetust jne.

Neil asjaoludel ei saa näiteks nõustuda Villem Luhasoo selle väitega, nagu oleks Daanis maa viljakus saavutatud „lihtsalt“ ja et alles siis, teises järjekorras, kui jõukus juba oli käes, tulnud vaimsed harrastused ja võimalused. See, mis meie teame Daani kultuurajaloost, tõendab tõeliselt küll vastupidist, ja nimelt seda, et Daani rahva on viinud majanduslikult öitsengule eeskätt Grundtvigi loodud rahvaulikoolide tegevus oma vaimse äratusega noorsoole. Nii et teed rajav vaimsus pidi käima ees. Ja kui Soomes, meie hõimumaal, näeme kõrgemat elustandardit, hästi viljastatud põlde vähepakuvate kaljude vahel ja meeldivaid, kultuurseid kodusid, siis soomlased ise kirjutavad selle suurel määral oma rahvaulikoolide ja vaimseid harrastusi viljeleva tüseda vabaharidustöö arvele.

Meil kahjuks ei ole see arusaamine veel küllalt juurdunud, kuigi selgi alal on olnud pioneere juba üle kolmekümne aasta tagasi ja vastavalt mõtlejate hulk on järjest kasvanud. Kahjuks on meil tihti süiski ühekülgsest vähe hinnatud neid edasiviivaid asjaolusid, mis kannavad noorsoo elule ettevalmistust säärase vaimse äratavate avalduste kaudu. Viimasel ajal me kuuleme tihenevaid mõtteavaldusi, mis juhivad tähelepanu ühekülgsest formaalse ja materialistliku kallakuga haridusideaali taotlemise ohtlikkusele... Meie näeme, et ühekülgne šabloonilisus võib olla kahjulik, avaldugu see milles tahab. — Peame arvestama peale muude pedagoogiliste nõuete ka noorte individuaalseid suuteid, huve ja kalduvusi, et igaüks võiks anda oma maksimumi.

Meie üks tuntumaid ja tunnustatumaid ajakirjanikke L(aaman) kirjutab „Rahvalehes“ nr. 105, 5. mail s. a., jagades lugejatega muljeid Kunda rahvaulikoolist. Ta toob näiteid sellest, kuidas rahvaulikool äratava õppeasutusena lühikese õppekursusega on

suutnud noori viia loovasse tegevusse, on äratanud eluisku (on ju rahvaulikooli lipukiri: „kanna päikest südames“!) ja viinud neid konservatiivsete vanemate keeldudegi kiuste ka kodupõldude paremale viljastamisele, ning juhivad tähelepanu ühekülgse, peamiselt vaid kasusaamise ideoloogiale rajatud, mõtlemise ohtlikkusele:

„...torkab juba meie noorsooajakirjadeski silma reaktsioon selle majanduskutsete ühekülgse vastu, milles maanoori tahetakse juhtida — just kui oleks maanimene see ainuke, kes elab ainult leivast. Sellest ühekülgsest kõneldi ka viimasel maanoorte juhtide päevalgi.“ „...palja majandus-ärilise mõtlemise varal ka meie põllumeest kaugele viia ei saa.“

Need asjaolud peaksid olema küllaldata, et ka eriti noorsoo-org-ide tegevuses tõsisemalt hinnatakse mitmekesisemaid, vaimseid huve arvestavaid avaldusi, mis ühtlasi viiksid teadlikumale kutsetöö viljelemisele. Nii saadud kultuurilised harjumused on ennekõike vajalised ka kasvatuslikult.

Tuleb hinnata kõiki teid, mis noorsoo eneseavaldustöös laseksid luua rohkem inustavat ja loovat momenti. Seepärast ei saa näiteks vaielda vastu ka J. Uustalu eelmises „Arengu“ nr-is avaldatud mõningaile põhimõttelisile nõudeile populaartheadusliku kirjanduse suhtes, et selle kasutamist süvendada noorte juures. Kuid kõigepealt on tarvis luua noortel harjumusi kirjanduse kasutamiseks enesearendamistööks, milleks vastavad noorteringid peavad andma mitmekülgseid ja huvidekohaseid kogemusi.

Lõpuks ehk, seoses eespool puudutatud küsimusega, ei saa jätta märkimata ka siin veel kord juhtkonna küsimust kui üht olulisimat. Nagu näha, on noorsoo organiseerimise küsimus ennekõike pedagoogiline ülesanne ja vajab sellekohaselt ka pedagoogilist juhtimist ja vastavat hoiakut. Tõsi, pedagoogi võimeid ei määra alati ainult kutsealaline spetsialiteet, kuid süiski peaks arvestatama ka igasuguseis eriorganisatsioon neid soove ja nõudeid, mis leiavad pedagoogiliselt põhjendamist ja mis tegelikku-

ses on annud positiivseid tulemusi. Ärgu olgu ainumääravaks ainult muud, erisihilised kaalutlused. Ka pole millegagi põhjendatud mõnikord tekkiv teatav umbusk vastavate pedagoogiliste nõuete esitajate vastu. — Lõppeks on ju kõigile kutsealadele ja nende teadlikele viljelejatele südamelähedane meie rahva hüvang ja kultuuriline tulevik. Tee sellele rajatakse, kui arvestatakse mitmekülgseid asjaolusid ja vajadusi ega tardata ainult teatavate rutiinide raami.

Seepärast võiksime ütelda, et kui õpetaja oma maalapikese harimisel arvestab eriteadajate-agronoomide nõuandeid ja kui igal pool arvestatakse vastavaid asjatundjaid, ei peaks olema võimatu ja sugugi mitte tar-

betu, kui näiteks teiste erialade inimesed, kel tuleb tegemist teha noorteorganiseerimisega, neis küsimusis samuti rohkem arvestaksid ja eeskätt hindaksid vastavaid pedagoogilisi põhinõudeid ja meetoodilisi avaldusi. Samuti ei ole liigne korduvalt märkida siingi, et kooli ja õpetajaskonna esimeseks ja peamiseks seltskondlikuks ülesandeks on kaasa aidata noorsooakasvatusele ka pärast kooli; muis avaldusis peaksid nende käed rohkem vabaks jäetama.

Oleme lõppeks kõik, kõigis kutseis, ühe sihi teenijad, s. o. kulturse Eesti ehitajad. Ja ses töös vajame vastastikust arusaamist ja kõigi parimate võimete ja püüete heatahtlikku ja kooskõlastatud rakendamist.

Harry Ahel

Aasa ja Karilemb (Katkend tarberomaanist)

„Arenigus“ nr. 4 soovitas J. Uustalu tarbeilukirjandust tootma hakata. Toome sel puhul noore algaja katse, mille läbilõövuse üle otsustagu lugeja.

Toimetus.

... Käbedalt nagu nirk kiirustab Aasa üle õue, käes valge kittel. Tarmukalt edasi-tagasi viibutab takti vaba käsivars, mis omamaise „Orto“ kreemi abil on ühtlaselt pruunistunud, aga mitte juhuslikult jäetud igapäeva päikese lõõsa kätte kestendama ja korpa põlema. Ainiti see taktilööja teeb nagu väikese napsatava kõrvalliigutuse, tahtes mõne pikema tantsiskleva sammu puhul haarata kleidisaba. See tahtmine on vana sissejuurdunud harjumus, milleks puudub nüüd tarvidus, kuna Aasa kannab nüüd iga päev lühikest ja praktilist ning üllalt nägusat kavandikindlat Muhu rahvuskört-sikut. (Vaata E. rahvarõivad“ tahvel III nr. 5; või jälgi vastavaid värvitrukis lisa-lehti „Taluperenaises“!)

Hetk hiljem ilmub Aasa karjaköögi uksele. (Soetage tingimata karjaköök, hoidke see lahus elamuköögist!) Endine rahvus-

neitsik on pigem halastajaõde või velsker oma lumivalges kitlis, ainult punane rist puudub rinnalt või rätiku otsaesiselt. Üks neidise käsi hoiab veeämbrist ja jänedatüüpi lüpsipinki, mis on kahejärguline, nii et üks osa on istumiseks ja teine lüpsiku toetamiseks ja sellele õige kallaku andmiseks (lähemalt vaata plaanil „Tööks ja järeletegemiseks“ ülesannete lisas!); teine käsi hoiab lüpsikut puhta käterätiga. Lüpsja seisatab hetkeks nagu õnnelikus uhkuses, vaadates üle talu sarvväge — üle tosina puhta friisi „Jah, ainult tõukari tasub pidada — milline ühtlusmõjukus, stiil ja jõukus! — aga mitte mingeid segaverelisi külalehma peletisi!“ (Paluge tõukarja andmeid „Friisi Karjakasvatavate Seltsilt“ S.-Karja 10!) Ja algabki „samariitlus“ — kergendada karja ränka piimakoormatust, või algabki „operatsioon“ — „lahata“ piim ülepaisutatud udaraist. Kiirelt, mehaanilisiks drillitud võtetega algab lüps — puh-taks Ämmiku selg, saba, udar, saba kinni, rätik seljale. Algabki! Treneeritud tugevad sõrmed haaravad otsekui isunevalt pigistama nisasid (mitte venituslüpsmist!), sula-

valt töötavad lüpsikäte lihasgrupid. See on pigem omasugune plastika kui töökõvade sooniliste käsivarte toores tegevus. Ja seda kõike põhjusel, et ratsionaalse majapidamiskorralduse juures noorpere sooritab igal hommikul raadiovõimlemist standard-rahva-aparaadi saatel. Lisaks on veel välja töötatud talutööks vajaline sihtvõimlemine ja kuulutakse kohaliku maanoorteringi võimlemisrühma. Nende võimalusteni jõuab iga talu, nende võimalusteni peab jõudma iga talu, kuna töötamist taludes tuleb ja saab ümber korraldada ning raadio standard-rahvaaparaat peab levima enam kui 50%, sest ta hinnalt kättesaadavus võimaldab seda. Siin selgitusarvestus:

Endise sama väärt. apar. hind Kr. 200.—

Suurenenud tarvitamine	usal-		
duse ja hinna tõttu	15%	„	30.—
Igahooaegne lattujäämine	mu-		
delimoe tõttu	20%	„	40.—
Valmistuskulude vähenemine			
massproduktiooni tõttu	10%	„	20.—
Agenditasu vähenemine	nor-		
maalse läbimüügi tõttu	5%	„	10.—

Kindlaksmääratud hind Kr. 100.—

Aia tagant sõidab läbi naabri perepoe Karilemb, hüütab lihtselt Karry, istudes orginaal-„Deringi“ vedrutaval istmel, mis on veetav kahest tublist „torilasest“. Karry märkab Aasat. Jäävad teele hobused ja masin, ning hetke järele ta istub tihedalt-tihedalt Aasa külje vastas kitsal lüpsipingil, kuhu ta on vaikselt hiilinud nagu nurrulööv kass lüpsile. Noored värvuvad ja muhele-

vad nagu kaks terviseküllast standardsepi-
kut. Aasat päästab ta töö. Karry kohmetu pilk eksib patent-„Milka“ lüpsikusse, kus kobrutab piim ja mis ei võimalda pritsmeid. (Selgitav joonis romaani tehnikalis!)
— Kui palju näitab proov?
— 5.0.
— ! ?

Ja Karry on pääsnud üle alguse kohmetusest, et hakata partneri võimatuste vastu lennutama omapoolset mõttelendu. Ta peab end pingikesel hoidma käe haaratult ümber neiu, ning algab seletus, kuidas tema uues puhaslaudas hakkab töötama tsentrofuug ja lüpsimasin, kuidas ei ole enam seda viletsat ja vastikut tirimist tema perenaisel — teadagi, kellele ja millele sihhib see fantaseerimine — ja ta haarab taskust „Põl-lumehe taskukalendri“, kust rebib lehe...

Kuid hobused lähevad palavaga kärsituks... (Pane tähele ettevaatamatust — jätta hobused omapead masina ette! Nagu oleks vähe sellaseid õnnetusi!) Kärmosti haarab Karry neiu tugevasti oma embusse ning surub tulise rutuga — rebitud lehekese Aasa rinnataskusse ja võimsa sisejalahüppega ta lendab puhtalt üle aia ning vääkikiirelt on juba masinal pidurdamas galopeerima kippuvaid hobuseid... (Veelkordselt olgu mainitud spordi tähtsus ka terve maatöö juures, isegi rekordsport, sest asjata ei olnud Karry nimel külakonna kõrgushüppe rekord sm 155!)

Lehmad said aga erutatud äkilisist liigutusist, Ämmik tormas mõne sammu edasi, kukkus ümber patent-„Milka“ ning selle otsa komistas kápuli neidis, nii et kogu karjaed oli vaid neljajalgseid...

E. O.

Soome amatöörteater

Soome hariduslikest organisatsioonest tegeleb kõige rohkem lavakunstiga Soome Noorsoo Liit, kelle ümber möödunud tegevusaastal oli koondunud 1312 noorsooseltsi. Sel liikmeskonnal on ligikaudu 750 oma näi-

telava ja 150 nüüsgust lava, mida kasutatakse teiste seltsidega ühiselt. Möödunud tegevusaastal tegeles näitekunstiga Soome Noorsoo Liidu liikmeskonnast 20.000 üksikliiget, mis teeb välja iga liikmeks oleva

KÄRAVETE RAAMATUKOGUSELTSI ÕPIRINGLASED uue koolimaja ees selle ümber elavtara istutamise talgute puhul; paremalt neljas õpiringi juhataja O. Antov. Õpiring on töötanud juba 6 tegevusaastat järjest. Möödunud tegevusaastal oli õpiringil 20 liiget, käsitati kodukorraldamise küsimusi, lavakunsti ja kõneuskust.

noorsooseltsi kohta 15 näitetegelas. See arvukas näitekunstiga tegelev pere on 1938. a. kestes ette kannud 5376 näidendit. Kuna meil mõnelt poolt on avaldatud arvamist, et seltsid liialdavad lavategevusega, et näidendite lavastamine moodustab seltside tegevusest lõviosa ja et see sünnib muu seltsitegevuse arvel, ning seepärast soovitatakse sel alal tagasitõmbumist, siis näeme käesolevast, et meie hõimumaal samuti seltsid tegutsevad palju näidenditega. Ja see on ka täiesti loomulik. Ei tule mitte pidurdada amatööriteatri arengut, vaid asjaarmastajate teater tuleks esijoones tõsta vastavale tasemele ja lülitada vabaharidustöö tervikusse, kusjuures maateater peab kujunema rahvahariduse jõuliseks relvaks ja mõjurikkaks kasvatusteguriks.

*

Alljärgnevas toon ära lühivestluse Soome Noorsoo Liidu sekretäri mag. Heikki Hosia'ga Soome amatööriteatrist. Kuna meil ja Soome oludes on mõndki ühist, siis loomulikult huvitab meie amatööriteatri te-

gelasi see, kuidas on lood seltside lavategevusega teisel pool lahte.

M i n a : Meil kurdavad nii mõnedki seltside tegelased, et näidendite autori honorar on kõrge ja et piduõhtute lõbustusmaks võtab viimsedki ülejäägid. Lõbustusmaksu küsimus leidis valusat arvustust viimasel maateatri näitejuhtide üleriigilisel kokkutulekul, kus Maateatri Näitejuhtide Ühingule tehti ülesandeks kiires korras astuda tulemusrikkaid samme selleks, et amatööriteatri ettekanded vabastataks lõbustusmaksust. Oleks huvitav teada, kuidas teil needsinased küsimused on lahendatud.

T e m a : Lõbustusmaks meie tavalisi piduõhtuid ei koorma, sest lõbustusmaksu ettekandelt ja sellele järgnevalt tantsultki ei võeta. Tants aga sealjuures ei tohi kesta ametlikult kauem kui üks tund. Kuna meil peod tavaliselt kestavad vaid kella 24.00-ni, ainult eriloaga võivad need kesta kuni kella 01.00-ni, siis on asi kujunenud nii, et ei jäägi aega pikemaajaliseks tantsuks.

Võiks ütelda, et näidendite autorihono-

VALGUTA ÕPIRINGI-ÜHINGU „ARENGU“ ÜLDHARIDUSLIKU ÕPIRINGI TÖÖKOOSOLEKULT (Tartumaalt). — Paremalt neljas laua taga õpiringi juhataja L. Karu. Õpiring on töötanud järjekindlalt juba 7 aastat.

rar ei ole meilgi nii väga väike. Näitekirjanike Liidu poolt vastuvõetud normide kohaselt tuleb honorari autoreile maksta järgnevalt. Ühevaatuselise näidendi ettekandmise korral tuleb seltsil tasuda honorari autorile 75 Smk., seega ligikaudu 6 krooni. Kahe- ja enamavaatuselisilt näidendeilt võetakse autorihonorari nii: 10% piduõhtu brutotulust, aga mitte vähem kui 125 Smk. (10 kr.), kuigi tulud on alla 1250 marga. Laulumängud aga on kallimad. Neilt tuleb maksa juba 12% brutotulust, aga mitte vähem kui 150 Smk. (12 kr.) ettekandelt. Kui näiteks näidend on ette kantud kaks korda ja sissetulek esimeselt ettekandelt on 1500 Smk. ning teiselt 800 Smk., siis honorar esimeselt etenduselt on 150 marka (10%) ja teiselt 125 marka (kuigi 800-st 10% oleks ainult 80 mk.), sest see on miinimumsumma.

M i n a : Kas teil on ka piduõhtuid, mille kavas on ainult näidend?

T e m a : Neid juhtumeid on vähe, kus piduõhtu kava koosneb ainult näidendist. Tavalised peokavad sisaldavad tervituskõne, deklamatsioone, lauluettekandeid, pidukõne,

siis näidendi ja tunniajalise „jalakeerutuse“. Rõhuvas enamikus on ettekantavad näidendid ikka ühevaatuselised. Jah, peaaegu alati sisaldab piduõhtu ikka näidendi.

M i n a : Pidude korraldamisega on teil seltskondlikud organisatsioonid vist tagasihoidlikumad kui meie omad?

T e m a : Raske on sellega nõustuda. Ma ei liialda vist palju, kui ütlen, et peaaegu igal pühapäeval on seltsimajades ja rahvamajades pidu. Lavastatakse palju näidendeid, aga kahjuks kõik näidendid ei oma vajaliselt kirjanduslikku ja kunstilisi väärtusi, paljud on oma sisuliseltki väärtuselt halvamaigulised. Kuna häid uusi näidendeid ei ilmu sageli piisavalt, siis on mõningate vanemate autorite (Kivi, Canth, Pakkala, Järviluoma) mängimine koguni kohuslik. Näidendite vahetalituse est hoolitseb Soome Näitelavade Liit ja Näitekirjanike Liit.

M i n a : Missugused seltsid teil armastavad tegelda lavakunstiga ja kuidas on lugu näietajuhtidega ja näitlejatega?

T e m a : Näidendeid lavastavad peamiselt noorsooseltsid, kaitseliidu üksused,

karskusseltsid, maameeste seltsid ja vähesel arvul ka teised organisatsioonid. On ka seltside juures kodukorra alusel töötavaid kindlailmelisi näiteringe, kes õpivad näidendeid erijuhtumiteks, kuid neid on siiski veel vähe. Mõnel pool — näiteks Lõuna-Põh-jamaal ja Karjalas — on seltside jaoks ametis rändavad näitejuhid, kes lavastavad üht ja sama näidendit mitmel pool. Tavaline kohalik näitejuht lavastustöö eest tasu ei saa, loomulikult saab aga seda küll rändnäitejuht.

Oleme püüdnud hoolitseda ka selle eest, et amatöörteatri tegelased ja lavastajad oleksid enam-vähem tuttavad ka lavakunsti ABC-ga. Sel alal on aga ees veel suur tööpõld. Statistika andmeil on 768 noorsooseltsi kohta viie viimase aasta jooksul tulnud ainult 93 nädalat näitekunstkursusi (ä kahes kohas korraga) ja kõigest 209 seltsil on võimaldunud saada lavastajaks rändnäitejuhti.

Kuna nimetatud kursuste jaoks toetust ei ole saadud, siis on noorsooseltsidel neile kursustele tulnud kulutada üsna tähelepan-dav rahasumma. Nõudmine näitekursuste järele on aga suur. Seni ootab 220 noorsooseltsi näitekursuste saamist, seega peaaegu iga neljas selts. Üldse aga kuluks aastas 330 kursust à 2 nädalat, seega 660 kursusnädalat. Selleks vajatakse 40 näitekursuse pidajat. Kõige selle läbiviimiseks kuluks iga aasta noorsooseltside omadele summadele lisaks 528.000 marka (4224 kr.) Oleme palunud riigilt toetust ja julgeme ka loota vastutulelikkust.

Ka oleme hoolitsenud võimaluse piires näitejuhtide ettevalmistuse eest. Oleme kir-

jastanud näitejuhtidele ja maanäitelavadele vajalisi käsiraamatuid, oleme korraldanud ka näitejuhtidele kursusi. Nüüdki näiteks toimub juunikuus Mikkelis näitekunstkursus amatöörteatri näitejuhtidele, mis korraldatakse riiklikul toetusel.

Näitejuhtidel seni oma organisatsiooni ei ole, nagu see teil on.

M i n a : Seltsimajad, näitelavad?

T e m a : Noorsooseltsidel on omad seltsimajad peaaegu igas vallas. Kokku on noorsooseltsidel omi selasimaju 701, teistega kahasse 130, rahaliselt 60 miljoni marka väärtuses. Väärtus on nimetatud seepärast, et seltsimajad on kõik seltside omakapitaliga ehitatud. Riik seltsimajade ehitamist ei toeta, väljaarvatud kaitseliidu majad.

Nii tähtis kui noorsooseltside näitelavade tegevus ongi maaelu haridustöös, ei ole siiski lavategevuse asi veel vastaval tasemel. Noorsooseltsidel näitetegevuse jätkuv arendamine nõuab uusi näitelavu, paremaid lavaseadeldisi, lavaga seoses erikursuste korraldamist, paaripäevast näitetegelaste ühist nõupidamist, näitejuhtide erikursusi senisest rohkemal määral ja iga kolme aasta järele väikelavade näidendite kirjastamise võistluse korraldamist. Selle kõik oleme võtnud ka tegevuskavva

Olen tundma õppinud ka teie seltside lavaelu nii isiklike kokkupuudete kaudu teie amatöörteatri tegelastega kui ka „Arenigus“ ilmunud kirjutuste kaudu, ja pean kinnitama, et teil tehakse suure innu ja pingega tööd selles suunas, et maa amatöörteater suudaks ümbruskonnas pakkuda seda, mis on hea ja kaunis.

Vestlus soomlastega

Rühm Salo Karskusseltsi õpiringlasi Soomest külastas 2.—7. juunini s. a. Eestit, käies muuseumis ka Eesti Haridusliidus, olles eriti huvitatud meie õpiringide korraldustest ja tegevusest. Õpimatka juhatajaks oli õpetaja hra **A a t e M a n n i n e n**. Vestlesi-

me temaga ja õpet. Manninen jutustas meile muuseumis järgmist:

— Eesti ja Soome õpiringide vahel on võimalik arendada tihedamat koostööd peale muu ka seetõttu, et keelelised erinevused ei tee siin eriti suuri raskusi, nii nagu see

nähtub teiste rahvaste suhtes. Soomlased võivad võrdlemisi kergesti õppida eesti keelt ja samuti vastupidi.

— Kas Salo Karskusselts on juba kaua üritanud hõimuharrastust?

— Salo K.-s hõimuharrastus on alguse saanud Eesti ja Soome õpiringivahelisest kirjavahetuse üritusest, mis teatavasti algatati Eesti Haridusliidu konsulendi Karl Laane ja Soome Valistusjärjestäjen Opinto-toimukunna sekretäri mag. Helli Suomise poolt 1937. a. Kuopios peetud Soome üldisil õpiringidepäevil. Osa Salo K.-si ja selle õpiringitegelasi on olnud kirjavahetuses Tartu k.-s „Karskuse Sõber“ ja Tartu hõimuklubi liikmetega. Samuti on meie õpingilased arendanud pidevamat kirjavahetust ÜENÜ Saadjärve osak., Lääne-Mõisaküla H.-si ja teiste eesti õpiringidega. Kui Salo K.-si liikmeskond ja õpingilased 15. okt. 1938. a., veetsid ühiselt hõimupäeva esinesin seal ettekandega soome-ugri rahvastest ja eriti Eestist, andsin lõpuks lubaduse korraldada huviosalistele õpimatka Eestisse, missugust lubadust meie nüüd teostamegi. Eesti iseisvuspäeva puhul 24. II 39. määrati täpselt kindlaks õpimatka aeg ja selle juurde jäädi ka lõplikult peatuma.

— Kas võiksite jutustada mõnda teie õpiringide tööst?

— Salo Karskusselts võib vaadata juba tagasi oma 50-aastasele minevikule. Seltsi innuka esimehena ja töökorraldajana toimib hra K o s t i L a s k o, kes võtab osa ka käesolevast matkast. Selts on tulemusrikkalt korraldanud õpingulist tegevust, nii et see kogu ulatuses moodustab otsekui väikesel rahvaülikooli. Seltsi juures töötasid 1938/39. tegevusaastal järgmised õpingid: kodukultuuri-, muusika ja koorilaulu-, karskusküsimuste-, lavakunsti-, naisvõimlemise- ja ka poksiõping. Õpingidesse koondusid noored vastavalt oma huvidele ja kõigis oli liikmeid küllaldaselt, kes täitsid oma ülesandeid korralikult. Teid ehk huvitab kuulda, et naisvõimlemise õpingi juhataks eestlane võimlemisõpetaja pr. E l i a l a, kes on abielus soomlasest võimlemisõpetajaga Salos. Peale muu oli kõigil õpingidel ühiseid ettevõtteid ja kokkutule-

kuid ja nad võtsid osa seltsi ühiseist pidulike sündmuste tähistamisest. Järgmisel aastal meie seltsi õpiringide-harrastus veelgi laieneb ja süveneb. Suvel muuseas ehitatakse seltsi rahvamajas veel eri ruumid õpingide töö jaoks, nii et meil võimaldub ühel ajal töötada 5-el õpingil, kasutades seejuures küll ka teisi seltsi ruume ja osalt

Soomõ õpingilased Salost ekskursiooniga Tallinnas 3. juunil s. a.

ka koolimaja. Ka õpimatkade korraldamine kuulub meie õpingulisse töökavva; peale muu korraldame ka naaberõpingidega vastastikuseid külastusi. Käesolev matk on esimene, mille oleme võtnud ette välismaale.

— Kuidas on teie matk õnnestunud?

— Üle ootuste hästi. Meie oleme Eestis „niinkuin piispa pappilassa“. Oleme eriti tänuilukud selle eest, et Eesti Haridusliit võttis meid vastu, milpuhul konsulent Karl Laane tutvustas meid Eesti vabaharidustööga ja õpingide üritusega Eestis.

— Kuidas õnnestus muu osa matkast?

— Peale Tallinna külastasime meie veel Tartut ja Petserit. Tallinnas oli meil meeldiv hõimuõhtu Kristlike Noortemeeste ühingu 2. skp. Samasugune hõimuõhtu oli korraldatud ka Tartus Karskussõprade seltsi poolt 4. skp. See oli muide ka esimene kord, kus soome ja eesti karskusseltsid üksteisega kohtasid.

Matkast oleks veel paljugi jutustada huvitavat, kuid kardan, et Teil ei jatku selleks

kõigeks ruumi. Lõpuks tahaksin vaid veel öelda, et hõimuharrastus mõlema maa õpiringide vahel võib tuua vaid head ja väärtuslikku lisa ja sel peaks olema suurem tulevik veel ees. Tutvumine teise rahva eluga, tema kommetega, vaimse mentaliteediga, harjumustega ja püüetega on tarvilik

sellekski, et selteel õppida paremini mõistma omagi kodumaad.

— Täname teid ja soovime head matka ning jätkuvat indu väärtuslike hõimusuuhete arendamiseks! Jälleenagemiseni!

— Kiitos! Tervetuloa taas Suomeen!

G. Reial

Vabaharidustööst Mustvee ümbruskonnas

Vabahariduslik tegevus maal koondub rahvamajade ja koolimajade ümber. Mustvee ümbruskonda kuuluvaks võib lugeda 9 rahvamaja piirkonda. Osa neist jaguneb omakorda. Nii kujuneb 14 enam-vähem iseseisvat tegevuspiirkonda. Viies neist täidab rahvamaja ülesandeid koolimaja. Kokku töötab nendes ringkondades 45 org-i, kes kas otse või kaudselt teevad vabaharidustööd. Seega tuleb iga ringkonna kohta keskmiselt 3,2 org-i. Suurim organisatsioonide arv ringkonnas on 7. Hariduslike sihtidega seltsed on 17 (haridusseltsid, raamatukoguseltsid, ÜENÜ), kunstiliste sihtidega (muusika, lavakunst) — 4, spordiseltsed — 2, praktiliste ülesannetega (põllum., maanaiste seltsid) — 9, noorsoo org-e (noorte ühing, maanoorte ring, ÜENÜ noorte osak.) — 9 ja Vabat. Tulet. Ühingud — 4. Nende org-ide liikmete arv ulatub 3000. Pealeselle on vabaharidustöö alal tegevad veel 8 KL üksust, 9 NKK jaoskonda ja 8 Isamaaliidu osakonda. Nii tõuseb org-ide arv 70-ni. Liikmete arvu see aga ei tõsta, sest ühed ja samad isikud esinevad liikmeina mitmes org-is.

Tegevusaladest seisavad esikohal kunstialad. Laulu ja muusikat harrastab 70% org-ide üldarvust, näitekunsti — 60%, haridusküsimusi — 48%, sporti — 40%, kodukultuuri — 33%, teisi, praktilisi, alasi — 24%; raamatukogu peab ülal 13 org-i, rahvamaja — 9 org-i. Pealeselle harrastavad sporti KL üksused, kodukultuuri alal tegutsevad NKK jaoskonnad.

Tähtsaimaks tegevuseks haridusalal on raamatukogude ülalpidamine. Peale 13 org-i raamatukogu töötab veel üks omavalitsuse r.-kogu. Raamatukogude välised töötingimused pole eriti soodsad: ainult ühel kogul on oma ruum, teised elavad kaasiürikena. Raamatute üldarv on 13000. Suurimad kogud on: Roela Rahvarmtk. S. — 1796, Torma Raaamatuk. S. — 1776, Saare valla aval. rmtk. — 1242 köidet. 1.—8. liiki kuulub 35% raamatuist. Nende arvu tuleks tõsta. Väheste valiku tagajärjel loetakse populaartead. ja rakenduskirjandust vähe: 14%. Parim suhe liikide vahel on Vadi rmtk., kus 1.—8. l. kuulub 47% raamatuist, Ulvis — 44%. Lugejate üldarv on 900. Loeti 18.000 raamatut, seega oli läbikäik 1,4-kordne, mis näitab, et tegevus tuleks muuta intensiivsemaks.

Õpiringe töötas 5. Pealeselle kasutati õpiringide töömeetodit osaliselt noorte org-ides. Sel alal jääb veel palju teha.

Aktusi korraldati 1,4 org-i kohta, kõnekoosolekuid 1,6. Kursusi korraldas 20 org-i kokku 48. Enamik neist kandis praktilist laadi (kodumajandus, aiandus, põllundus, käsitöö) — 65% üldarvust; üldhariduslikke oli 10% ja tantsukursusi — 25%.

Pidusid korraldati enamiku org-ide poolt. Neid oli keskmiselt 3,3 org-i kohta. Suurim pidude arv oli 10. Arvestades suurt tegelaste hulka ja pikka ettevalmistamisega on selge, et pidudele kulutavad org-ide enam jõudu kui ühelegi teisele ettevõttele. Üldkoosolekuid peeti 1,3 org-i kohta. Suu-

rim arv oli 5. Juhatuse koosolekuid oli keskmiselt 10 org-i kohta, suurim arv — 22.

Laulukoor on 22 org-il, orkester — 18, näitetrupp — 25.

Otsene haridustöö on saanud vähema tähelepanu osaliseks kui kaudne. Kuna pidude korraldamine on paljudele ainsaks sisetulekuallikaks ja need ühtlasi heal korraldusel peale kasuliku ajaveete arendavad maitset, ei pääse neist mööda. Hoolitseda tuleks aga nende sisulise külje taseme eest.

M. J.

Seltsitegevus ja õpetajad

Ei saa salata, et õpetajaskonna osatähtsus meie seltside tegevuses on suur. Teame, et rõhuva enamiku meie maa amatöörteatri näitejuhtidest moodustavad „koolmeistrid“, et õpiringi juhtideks on peamiselt õppejõud, et avalike raamatukogude juhatajate rohkesti tööd nõudvad ja vastutusrikkad ülesanded lasuvad lõviosas nende õlgadel jne. jne.

Hiljuti läbistas „Uus Eestit“ artikkel tuntud pedagoogi ja kooliuuenduslase J. Käisi sulest, kus juhitakse tähelepanu sellele, et meie maakoolide õpetajaspere on liialt koormatud seltskonnategevusega, ja et paljudel õpetajatel kannatab selle tagajärjel otseste ülesannete täitmine — koolitöö.

Olgu toodud sellest kirjutusest („Uus Eesti“ nr. 145 — 1939, artikkel „Õpetaja on väsinud“) mõningad väljavõtted.

„Peaminister elureformi küsimust käsitades rõhutas seda, et meie ei tohi ennast üle koormata enneaegselt laostava tööga. Need olid väga tähelepanu väärivad ja tõsised mõtted. Kuid millal tehakse algust selle reformiga. Õpetajaskond vajab seda elureformi esimeste hulgas. Veel tänapäeval püsib meie avalikus elus see arusaamine, et õpetaja nagu ärkamisaegne „koolmeister“ peab igasugu seltskonnatööd oma õlgadel kandma. See nn. seltskonnatöö on, nagu üt-

Kokkuvõttes tuleb tunnistada, et vabaharidustöö alal on tehtud palju väärtuslikku, mida peab kõrgelt hindama, sest see töö moodustab osa riiklikust ja rahvuslikust ülesehitustööst. Peale kõige eespool nimetatute on vabahariduslikud org-id võtnud osa üleriiklikest üritusist ja on olnud sagedasti aktiivseimaiks kaasatõmbajaiks nende teostamisel.

Eespool toodud andmed käivad 1937. kal.-aasta kohta.

les üks õpetaja, otsekui hiiglane, kes haarab terve käe, kui talle ainult sõrme annad.“ Edasi rõhutatakse seda, et esikohale tuleb tõsta ja esikohal hoida koolitöö ning ainult sel määral tegutseda seltsitegevusega, kui võrd jääb vaba aega siis, kui koolitöö oma õigustatud osa on saanud. Kui aga toimuvat vastupidine nähtus, siis ilmnevat kooli osatähtsuse alahindamine ühiskondlikus elus, mida aga meie oma tuleviku nimel ei tohtivat lubada.

Lisaks sellele tuuakse ära dr. O. Loo-ritsa tähelepanu väärivad mõtted, lausestata sellaselt: „Meie esimeses sugupõlves ülepingutatud intelligents degenererub juba teises sugupõlves, nii et kultuuripärandid ei ole meil märgatavalt kindlustatud ei kogu ega kasvatuse kaudu.“ See oht varitsevat ka meie õpetajaskonda, arvab artikli autor J. Käis.

Ka koolide peainspektor M. Raud „Õpetajate Lehes“ (1939 — nr. 22) käsitleb õpetajate seltskonnategevuse küsimust, eriti aga peatudes selle mõtte juures, kas on haridusministeeriumil ja koolivalitsustel võimalik kaasa aidata seltsitegevuse koorma vähendamiseks ja kas on teostatav mõningate õpetajate poolt ülestõstetud seltskonnategevuse normeerimise mõte. Olevat avaldatud soovi, et haridusministeerium peaks ära määrama aja maksimumi,

mis õpetaja võib pühendada seltskonnatöölle. Sellest loodetavat tuge seltskonna pealekäämise vastu, sest õpetajal endal olevat raske vastu astuda avalikule arvamisele, et õpetaja olgu ainukene seltskonnategevuse eest hoolitseja. See aitavat mõningate pedagoogide arvates korraldada seltskonnatööd nii, et see ei muutuks koormavaks koolitöölle. Hr. M. Raud aga näitab, et seltskonnatöö normeerimine ei ole teostatav.

Õpetajasperes liikudes ja ka nimetatud artikleist nähtub, et seltsitegevuse koorem tõesti mõningaile õpetajaile on kujunenud liigategevaks. Tean paljusid õpetajaid, kes kannavad oma õlgadel enam kui 15 organisatsiooni töökoormat, ja nad rühivad nii, et ei ole aega isegi magamiseks. Pole ime, kui sellaste töömeeste tervis ähvardab kokku variseda seltsitegevuse koorma all. Kuid me ei tohi unustada ka seda liiki õpetajaid, kes ei tee mingisugust seltskonnatööd. Lisaks neile on üksikuid, kes vabahariduslikule tegevusele suhtuvad isegi takistavalt. Näiteks L. maakonnas ei võtnud koolijuhataja isegi vaevaks lastega laiali saata rahvaülikooli mõtte selgitamise koosoleku kuulutusi, mille tõttu koosolek jäi ära. Ka ei pidanud see koolijuhataja vajaliseks koosoleku korraldajaile ette teatada, et ei ole võimalik koosoleku korraldamisele kaasa aidata sellega, et kuulutused laiali saata.

Kui olukord oleks sellane, et iga õpetaja püüab seltsitegevuse juhtimisel ja eestvedamisel võtta osakese enda kanda ja kui õpetajad ise ei püüaks kõike ära teha, vaid hoolitseksid ka õigeaegselt kaastöölise kaadri kasvatamise eest, siis võtaks seltskonna tegevuse koormus hoopis teise ilme ja ka seltsitegevus võidaks sellega. Ega seltsitegevus seisa selles, et õpetaja kõik asjad ise ära ajab ja rühmab mis kóle, — see on ju siis „ühe inimese tegevus“, aga mitte seltsi oma. Õpetajal tuleks hoolitseda selle eest, et organisierida seltsi liikmeid tegevusse ja neile kätte juhatada vastavaid ülesandeid, õpetades neile kätte kollektiivi töömeetodid. Mäletan selgesti üht õhtut ühes J. maakonna koolimajas, kus parajasti oli näidendi eelpeaproov. Kooliõpetaja üksi lõhkus lava teha, nii et särk märg, külapoisid aga löid

sel ajal plikadega tantsu. Siin ei olnud õpetaja asja õigesti korraldanud, oli lihtsalt lavastustöö juures ülesanded jätnud jagamata.

Seltsitegevuse koormuse küsimuse lahendamises tuleks silmas pidada järgnevat.

On tõsi, ei ole ju enam sellane aeg ja sellased olud, et maal on ainuke haritud jõud õpetaja. Ei saa teisiti kui peame selleni jõudma, et seltsitegevusest võtavad osa kõik ümbruskonna haritud jõud.

Ka tuleb õigeaegselt seda silmas pidada, et seltside juhtivais organeis oleks ka vajaline arv nooremaid tegelasi, kes aegsasti tutvuksid seltsitegevuse korraldamis- ja juhtimistöödega.

Rahvaülikoolid peavad senisest rohkem tegema oma südameasjaks ka teadlike seltsitegelaste ettevalmistamise.

Iga suurema ürituse läbiviimisel olgu kindel tegevuskava ja juba aegsasti jagatagu töö ja ülesanded ühtlaselt ja võimete kohaselt, siis keegi ei pinguta end üle ja töötulemused ei jäta siis ilmet, et kõik on tehtud 12-dal tunnil „ratsahobuse seljas“.

On isegi lubamatu, et üks või paar inimest teevad ära kogu seltsitöö, vaid igale seltsiliikmele peab jääma tunne, et ka tema on oma tööenergiaga osanik selle ürituse tulemustes.

Seltside askeldamiste asemele peab asuma rahulik, kavakindel, läbimõeldud tegevus. Õpetajale jäägu rohkem tööle ergutamine, nõuanne ja heatahtlik suhtumine seltsitegevusele, ja ta löögu kaasa ainult seal, kus tema asendajat ei ole. Kuid juba aegsasti ta pidagu silmas, et kasvaks ka neid, kes suudaksid täita neidki ülesandeid.

Liig palju tööenergiat kulutatakse isiklikuks ja seltsidevaheliseks jonniks. Tuleb sedagi ette, et ei lasta teinekord seltsi juhtivasse organeisse uut energilist „verd“ juure.

Asjale oleks kasuks, kui nende küsimuste kohta oma seisukohti avaldaksid ka vanad seltsitegevuse veteranid, samuti ka praeguse põlve nooremad seltsitegelased. See aitaks vahest tunduvalt kaasa seltsitegevuse töökoormuse sobivamaks ümberkorraldamiseks, vähimalt paneks mõtted liikuma selle küsimuse kohta.

Eelteade

Eesti Haridusliidu algatusel toimub 20. augustil s. a. Virumaal Undla vallas kaunites Neeruti mägedes

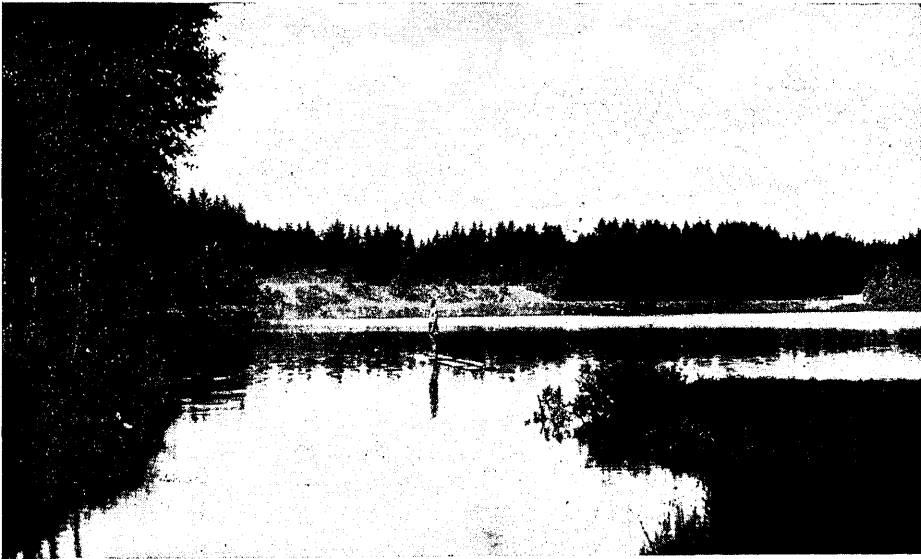
üleriiklik vabaharidustege-
laste suvipäev.

Suvipäeval esinevad kõnedega ka Peaminister K. Eenpalu ja minister K. Selter.

Suvipäevast palutakse osa võtma meie riigi ja avaliku elu juhtivaid tegelasi. Peale selle on kõik vabahariduslikul alal tegutse-

vate organisatsioonide liidud, nende allorganisatsioonid ja E. Haridusliidu liikmeks olevad organisatsioonid kõik teretulnud. Pidustustele palume osavõtjaid oma organisatsioonide lippudega ja võimalikult rahvarõivais.

Kuna see päev töötab kujuneda haruldase sisukaks ja osavõturohkeks, siis mõeldagu kõikjal juba aegsasti tegelikule osavõtule. Varutagu see päev aegsasti vabana. Tere tulemast!

Maaliline Kahejärv Neerutis.

Mis on Neerutis ilusad ning vaatamisväärsed?

Vastamisel võiks piirduda ainulise väitega, et Neeruti on Põhja-Eesti ilusaimad maa-kohti.

Neeruti on tõepoolest ilus. Põhja-Eesti muidu igavalt tasases maastikus pole midagi erilist esile tõsta. Koguni paljuülistatud põhjaranna martsakallaste veetlus muutub pikapeale tüütavaks. See ja Oru lossi ümb-

rus Pühajõeel on tõepoolest ilus. Aga kus silm ihkab kungaste vaheldust, järvede peegelsiledust ja järvevete tuglaslikku värvi-derohkust, kus ümbrus oleks ühtlasi kasvõi üsna põgusalt looritatud müstilise maailmaga, kõiki seesugust veetlust võib leida Põhja-Eestis üksnes Neerutis.

Kadrina jaamast mõni kilomeeter edelasse või Neeruti peatuskohast ainult 2 km. lõunasse asubki nn. K r e u t z v a l d i p a r k

— Neeruti mäed, mille kesksemaks kujukaks on Sadulamägi. Kreutzvald, Neeruti Sadulamägi ja „Kalevipoeg“, need kolm kuuluvad tihedalt kokku. Oli ju Neeruti oma iluohtra ümbrusega kohaks, millega omal ajal olid tihedalt liitunud rahvasuus mitmesugused lood Kalevipoja vägitagedest, tema künnivagudest ja võitlustest, millega noore vaimuerksa Ristmetsa Reinu, pärastise Friedrich Reinhold Kreutzwaldigi kõrv hakkas tutvust tegema.

Seesuguses looduslikult imekaunis ümbruses toimub tänavune üleriiklik vabaharidustegelaste suvipäev 20. augustil. Sel päe-

val on Neerutis võimalik siinsetelt mäenõlvadelt ja perveveerudelt oma silmaga mõõta neid loodusilu avarusi, mis omaaegselt ka Kreutzvaldile silma hakkasid ning mis on süüdi „Kalevipoja“ tekkimisel, seega laias löikes ka meie riigi sünni eeltöodes.

Üheks päevaks kokku tulla oma koduste mõtete juurest, vaadata, kuidas Neeruti ümbruskonna rahvas oma vabahariduslikku tunglemist avaldab, teiselt poolt aga ühiselt läbi elada võimsat töömeeleolu ja seda tunnet, mis kõiki vabaharidustöötelasi seob ühiseks suureks pereks — see on päeva mõtteks.

Innuka haridustegelase tähtpäev

11. juunil s. a. pühitses Avinurme Vadi koolijuhataja **Joosep Paljak** Tartumaal oma 40-dat sünnipäeva. J. P. on sündinud 11. VI 1899. a. Sälliksaare külas ja on töötanud 23 aastat õpetajana, sellest 22 a. Vadil koolijuhatajana, pühendudes sealjuures täieliselt oma kodunurga kultuurielu arendamisele. Koolitöö kõrval J. P. on täie-

teadlikkuse ja kiindumusega rakendanud oma jõu ka kohaliku seltsk. vabaharidustöö viljeldamisele. Tema teeneks tuleb pidada sedagi, et kohalikus seltskondlikus tegevuses ilmneb vastistikku arusaav ja kultuuripüüdlev vaim. Ka on suudetud hoiduda seltskondliku tegevuse killustamisest koha peal, kuna Vadi muusika-lauluselts „Metsa-

VADI L-M. »METSAKAJA ORKESTER. — Ees vasemalt kolmas seltsi esimees koolijuhataja **Joosep Paljak**, kes 11. juunil vaatas tagasi oma 40-aastasele eluteele ja 23-aastasele tegevusele õpetaja ametis. Taga, paremalt kolmas **Joosep Kiik** pilliga, mida on puhkunud juba orkestri alguselgi.

kaja" on koondanud enda ümber peagu kõik kohalikud kultuurilised seltskondlikud funktsioonid. Teenete eest kohalikus vabaharidustöös J. P. on valitud Vadi l.-m.-s. „Metsakaja“ auliikmeks. Tähelepanдав on ka J. P. tegevus kohaliku hariduselu ja Vadi arenguloo uurijana.

Pealeselle Avinurme-Vadi laulu-mängu selts „Metsakaja“ võib vaadata käesoleval

aastal teisele tähelepanдавale tähtpäevale. Nimelt möödub kohaliku muusikakoori asutamise (1889) 50 aastat. Nimetatud orkester on märkimisväärne ka selle poolest, et selles toimib mängijana 72-aastane J o o s e p K i i k, kes olnud orkestri liikmeks juba selle asutamise peale, võides seega ka pidada küllalt tähelepanuväärt juubelit.

Teadaanne

Raadio kaudu levitatavate saadete seas on õige tähtis koht k u u l d e m ä n g u d e l, Kuuldemängudel on hea menu kuulajaskonnas ja nad pakuvad ka huvitavaid ning tänu-like kunstilisi ülesandeid autorile, lavastajale ja ettekandjatele näitlejatele. Kuuldemäng kui iseseisev kunstiline žanr on alles võrdlemisi noor, nagu pole ju veel ei tea kui pikka minevikku millelgi, mis on ühenduses raadioga. Aga ometi võib juba hakata kõnelema ka kuuldemängust kui alast, millel on väljavaateid kujuneda i s e s e i s v a k s kunstialaks. S u g u l a s e d on teater ja film, sugulane nendega on ka kuuldemäng; aga neil sugulastel on igal ühel ka teatav omapära.

Kuuldemängul on mõnes mõttes ühiseid jooni filmiga. Nagu filmigi pole ta seotud k o h a ja ajaga. Pildid temas võivad vahelduda sama kiirusega nagu teatris. Nagu t u m m film kasutas a i n u l t üht inimese meeltest nimelt nägemist, nii kuuldemängki töötab ainult ühe meelega — kuulmisega — arvestades.

Heade kuuldemängude hankimine on ringhäälingutele küllalt raskeks ülesandeks. Muidugi saab kuuldemängudena esitada enamikku lavadraamasidki — lühendustena ja ümbertöötustena — aga suuremat menu publiku hulgas ja suuremaid kunstilisi väärtusi näivad saavutavat eriti kuuldemängudeks kirjutatud asjad. Tuleb ju pidada silmas, et kuuldemängu kuulajale kõik mängu sisu peab selguma tekstist ja kaasakäivatest helieffektidest, kuna ta ei saa kasutada arusaamise toeks silma, nagu kinos või teatris.

Eesti ringhäälingut huvitab lisaks muule muidugi omarepertuaari küsimus. Kuna Ringhäälingu kuuldemängud tähendavad ühele osale kuulajaskonnast ainukest teatrit, millele nad ligi pääsevad, siis on kuuldemängudel ees üllas eesmärk — saada tõeliseks heaks rahvateatriks. See eeldab kõige muu kõrval ka algupärast repertuaari, meie endi kirjanikkude loomingut. Et niisugune algupärane kuuldemängu-kirjanduse tekkimist õhutada on Riigi Ringhääling kuulutanud välja vastava võistluse. Toome siinkohal ära nende võistluste tingimused, nagu need on neil päevil laiali saadetud.

1) Võistluse esemeks on kuuldemängud, s. t.: draamavormis kirjutatud teosed, mis on sobivad ettekandmiseks sel eeldusel, et publik ettekantavast ainult k u u l e b, mitte ei näe.

2. Võistlejad kuuldemängud peavad olema algupärased. Võistlusest jäävad välja avalikkusele trüki- või muul teel juba tuntud ilukirjanduslike teoste ümbertöötused. Muus osas on sisu ja käsituse valik autoritele vaba.

3. Võistlevate kuuldemängude keskmine pikkus peaks vastama umbes 60-minutilise ettekandajale. Soovitav ei ole ettekandekestvus alla 45 ja üle 70 minuti. Käsikirja ulatus peaks sellele vastavalt olema 50.000 kuni 70.000 täheruumi.

4. Käsikirjad tulevad saata Riigi Ringhäälingule, Tallinnas, hiljemalt 15. oktoobriks 1939. a. Nad olgu kirjutatud masinal ja kandku märgusõna. Neile olgu kaasa pandud sama märgusõna kandev kinnine ümbrik, mis sisaldab autori nime ja aadressi.

5. Võistluse žüriisse kuuluvad RR saatkava juhataja, RR kuuldemängude toimetaja, RR dramaturg, üks esindaja Eesti Näitekirjanikkude Ühingust ja üks esindaja Eesti Kirjanikkude Liidust.

6. Žürii poolt auhinna vääriliseks tunnustatud kuuldemängude eest on Riigi Ringhäälingult määratud järgmised auhinnad:

1 esimene auhind	300.— krooni;
2 teist auhinda	à 200.— krooni ja
2 kolmandat auhinda	à 150.— krooni.

7. Auhinnatud kuuldemängu eest auhinna väljamaksmisega omandab RR kuuldemängu ettekandmise õiguse Riigi Ringhäälingus. Kõik muud õigused, nagu paljudamine trüki teel, ettekandmine teiste maade ringhäälinguis jne. jäävad autorile. Auhinnatud kuuldemängu autoril ei ole õigust —

ilma erikokkuleppeta Riigi Ringhäälinguga — oma kuuldemängu ise avalikkusele esitada enne esiettekannet Riigi Ringhäälingus, või enne 1 aasta möödumist, arvates žürii otsuse väljakuulutamise päevast — kui selle aja jooksul ettekannet RR-is pole toimunud.

8. Žürii teeb oma otsuse hiljemalt 15. novembril 1939. a. Žürii otsusest ja võistluse tulemustest teatatakse ajakirjanduse ja RR kaudu.

9. Enne žürii otsuse teatavakstegemist ei pea RR võistlevate käsikirjade autoritega mingit kirjavahetust.

10. Auhindamata jäänud kuuldemängude autorid võivad oma käsikirjad RR-lt kätte saada pärast võistluse lõppu. Kokkuleppel autoritega võib RR omandada ka auhindamata jäänud kuuldemängude ettekande õigusi.

Ülevaade näitekunsti kursustest.

1938/39. tegevusaastal on Eesti Haridusliidu poolt korraldatud 46 näitekunstikursust, neist järjekordseid 34 ja erakordseid 12.

Maakondade ja kohtade järgi on kursusi korraldatud järgmiselt:

Harjumaal: Kohila Haridusseltsi, Nõva Haridusseltsi, Ravila Rahvällikooli (kaks korda), Jägala k/s „Omakodu“, Kõnnu Haridusseltsi, Järva-Kandi Haridusseltsi, EENÜ Hargla osakonna, Loksa Haridusseltsi, Anija lugemisringi, Hageri Haridusseltsi, Risti Haridusseltsi, Ellamaa Turbatööstuse ametnike ja tööliste kultuur-haridusl. ühingu ja Raiküla Haridusseltsi juures. Kokku 14 kursust, neist 8 järjekordset ja 6 erakordset.

Virumaal: Läsna organisatsioonide, Kiviõli kultuur-haridusl. seltsi „Valguse“, Vaivara Rahvamaja Seltsi „Külvaja“, Tudulinna Laulu-Mängu Seltsi, Maidla v. Vabat. Tuletõrje Ühingu, ÜENÜ Vinni-Pajusti osakonna, Kunda Rahvällikooli, Ratva Haridusseltsi „Endla“ ja Sagadi noorteühingu „Voogi“ juures. Kokku 9 kursust, neist 6 järjekordset ja 3 erakordset.

Järvamaal: ÜENÜ Vägeva osakonna, Ambla Haridusseltsi ja Võhmuta Haridusseltsi juures. Kokku 3 järjekordset kursust.

Läänemaal: Nurtu Noorrahva Ühingu, Kärda Noorteühingu, Sipa Haridusseltsi ja Valgu Haridusringi „Valguse“ juures. Kokku 4 kursust, neist 1 erakordne.

Pärnumaal: Pornuse valla Vabat. Tulet. Ühingu juures, kuna rohkem kursuse soove kohtadelt ei ole esitatud.

Viljandimaal: Võhma Rahvamaja Ühingu, Pilistvere Haridusseltsi ja Imavere Rahvaraamatukogu Seltsi juures. Kokku 3 järjekordset kursust. Ka siin on kõik kohtadelt esitatud kursuse soovid rahuldatud.

Tartumaal: Vastse-Kuuste Haridusseltsi, Kursi Karskusseltsi, Halliku Haridusseltsi, Avinurme-Vadi Muusika-Laulu-Seltsi „Metsakaja“ ja Vaimastvere Rahvaraamatukogu Seltsi ja Tuletõrje Ühingu juures. Kokku 5 kursust, neist 2 erakordset.

Valgamaal: Kuigatsi v. Vabat. Tulet. Ühingu ja Koorküla Rahvaraamatukogu Seltsi juures. Kokku 2 järjekordset kursust. Ka siin ei olnud rohkem soove.

Võrumaal: Urvaste Haridusseltsi „Siiriuse“, Säna Rahvaraamatukogu Seltsi ja Kõrgepalu Rahvaraamatukogu Ühingu juures. Kokku 3 järjekordset kursust. Siin on samuti kõik soovid rahuldatud.

Petserimaal oli ainult üks kursus, Laura Eesti Haridusseltsi juures. Siin oleks hädasti vaja kursusi rohkemaarvuliselt, kuid Haridusliidu majanduslik olukord ei võimalda korraldada tasuta kursusi ja kohapealsed organisatsioonid ei suuda tarvilist summat omalt poolt juure maksa.

Saaremaalt ei olnud sel aastal ka ühtki soovivaaldust.

Peale eelnimetatute on veel korraldatud üks näitekunstikursus Tallinnas Kopli Rahvamajas ning näitejuhtidele

Nõnme naisselts „Avitaja“ õpiringi töökoosolekul. Laua taga keskel õpiringi juhataja õpet. S. Neumann.

Nõnme naisselts „Avitaja“ ja Nõnme Majaomanike-seltsi naisringi juures töötasid möödunud tegevusaastal õpingid õpet. pr. S. Neumann'i juhatusel. Esimeses õpingis töötas kaasa 22, teises 30 naistegelast ja peeti kokku 23 töökoosolekut. N-s. „Avitaja“ õpingis käsitati kodukorraldamise, tervishoiu, seltsk. käitumise küsimusi, arutleti matkamuljeid ja peeti vaidlusi mit-

mesuguste küsimuste üle. N. Majaomanike-seltsi nais-õpingi töökoosolekuil oli suurem osa käsitlustemasid pühendatud kirjanduslikule ainele, kuid käsitati siiski ka mitmes. naiskütseid puudutavaid küsimusi. Peale muu õpingi toimetas ka oma ajakirja „Kanarbik“ (ilmus 3 nr-it) ja korraldas ühe näitliku õpingiõhtu.

NMK Ürumides üks deklamatsiooni ja üks jumestamise kursus. Üldse on esinematud kursustest osa võtnud 1253 isikut, neist mehi 681 ja naisi 572, keskmiselt 27 isikut.

Lektoreina kursustel on esinenud Eesti Haridusliidu näitekunsti-konsulendid Jullo Talpsepp, Karl Merits ja Marie Kalbek ning väljastpoolt liidu koosseisu Harri Sots. Tallinnas korraldatud kursustel on esinenud veel Andres Särev, Felix Moor, Karl Ader ja Adolf Vinkel.

Kursuste praktilise tööna on õpitud ja ette kantud järgmised näidendid:

Tammsaare-Särevi „Andres ja Pearu“ — 13 korda, H. Vuolijoe „Niskamäe naised“ — 6 korda, A. Mälk-Särevi „Õitsev meri“ — 5 korda, O. Luts-Särevi — „Äripäev“ — 2 korda, E. Vaiguri „Potilill ja karusam-

mal“ — 2 korda, Tammani „Piveristi“ — 2 korda, H. Anto „Võõra võimu all“ — 2 korda, Tammsaare-Särevi „Kõrboja peremees“ — 2 korda, A. Mälgu „Isade tee“ — 2 korda ning ühe-kordses ettekandes: E. Vaiguri „Trump lamooriga“, „Kraavihallid“, O. Luts-Särevi „Tootsipulm“, „Tagahoovis“, A. Mälk-Särevi „Taeva palge all“, H. Vuolijoe „Juuraku Hulda“, „Justiina“ ja „Niskamäe leib“, H. Raudsepa „Lipud tormis“ ja K. Korveti „Inimesed teelahk-mel“.

Noorte Punase Risti suvikonverents.

5.—14. juunini peeti Kose vabaõhukooli Noorte Punase Risti suvikonverentsi. Konverentsi kava oli koostatud nii, et see oma vaheldusrikkuse tõttu võis olla osavõtjale ka väikeseks puhkuseks. Peale päevaste loen-

gute korraldati matku, õhtuti lõkkeõhtuid, kitsafilmidemonstratsioone jne. Ülevaate ENPR tegevusest andis instruktor Paul Rummo ja Rahvusvahelisest P. Ristist — sekretär prl. M. Niemä n. Järelikoolialiste noorte organiseerimisest kõnelesid HM noortenõunik J. Maism ja E. H. Liidu konsulent Karl Laane, noorteorganiseerimise psühholoogilisest alusest mag. A. Elango.

Uus huvitav valguspiltide-seeria Petserimaa üle.

Eesti Haridusliidul on hiljuti valminud uus valguspiltide-seeria ainel „Petserimaa“. Ühtlasi on koostatud samal ainel vastav selgitusbrošüür. Pildiseeria pakub rohkesti materjali Petserimaa omapärasust looduslikult kui ka rahvateaduslikult. Peale selle hulk pilte sealsete traditsioonide ja kommete alalt, samuti vaateid Petseri kloostrist, uus- ja vana-Petserist ja ka hiljutisest suurtulekahjust. Selgitusbrošüüri abil saab Petserimaast nende valguspiltide kaudu hea ülevaate nii, et see huvitavaim kodumaa maakond elustab meie silmade ees kogu oma elu ja tegevusega täies omapärasuses ning huvitavuses.

Seepärast soovitab Eesti Haridusliit nimetatud pildiseeria kasutamist kõigile organisatsioonidele, kuna selle kaudu astutakse lähemale ka meie ühe piiriäärse maakonna muredele ja rõõmudele.

Laenutamiseks pöörduda E. Haridusliidu büroo poole Tallinn, Uus 2, tel. 452-64.

Tähtsaid muusikakultuuri tähtpäevi.

10. ja 11. juunil s. a. elas Tartu muusikaliste sündmuste tähe all. 10. juunil pühitses Tartu lähedal Väägvere muusikakoor oma 100-dat juubelpäeva, mis on meie kultuuriajaloo märkimisväärne sündmus ja 11. juunil peeti Tartus 5-dat meeslaulu-päeva, millega ühtlasi tähistati 70 aasta möödumist esimesest Eesti laulupeost 1869. Väägvere muusikakoor on teatavasti esimene Eestis ja võib vaadata tagasi väga auväärsele ja teeneterikkale tegevusele, mitte ainult kohalikus, vaid ka meie üldises kultuurielu arengus. Väägvere pasunakoori kauaaegne juhataja D. O. Wirkhaus, kelle mälestuseks juubeli puhul asetati mälestusmärk Väägvere koolimaja seinale, on tuntud Eesti muusikakooride loojana, isana, olles üldlaulupidudel üldmuusikakooride juhatajaks. Veel praegugi toimivad kohapeal lugupeetavate seltskonna- ja musikategelastena D. O. Wirkhausi järeltulijad, nii on Väägvere laulu- ja muusikakoori juhatuses esinaseks Frieda Wirkhaus, koorijuhiks P. Virkaus-Wirkhaus (D. O. Wirkhausi poeg) j. t.

Osavõtt nii Väägvere juubelist, kuid eriti Tartu meeslaulupäevast oli väga rohkearvuline. Nagu teame, oli esimene eesti üldlaulupidu, mille 70-dat aastapäeva nimetatud sündmusega pühitseti, murrangulise tähtsusega, mitte üksnes meie muusikakultuuri, vaid üldse meie rahva kultuurielu ja seltskondliku tegevuse arengus.

Laulupidude üritus on kujunenud meie rahva jõuliseks traditsiooniks. Kui esimesest laulupeost 70-ne aasta eest võttis osa 45 eesti laulukoori 789 lauljaga, siis hilisemate laulupidude puhul on tegelaste arv tõusnud tuhandeisse.

Intensiivne tegevus Karja N.-ü. õpiringis.

Karja Noorteühingu õpiringi tegevus Saaremaal on möödunud tegevusaastal läinud kõigiti hoogsalt ja täis tööüritusi. Õpiringi, milline on koolijuhataja ja näitekirjaniku Arvi Koel'i juhatusel töötanud juba 1933. aastast saadik, oli möödunud tegevusaastal koondunud 21 õpihimulist noort. Tegevusaastal peeti 19 töökoosolekut. Õpiringis käsitleti peaaмина lavakunsti, peale selle aga ka ilukirjandust, seltskondlikku käitumist jne. Õpiring korraldas kohapeal raamatunäituse, karskuskoosoleku ning kursuse rahvatantsude õppimiseks.

Osavõtt töökoosolekust on olnud järjekindel. Õpingud teostati nii teoreetilises osas kui ka praktiliselt, lavastades A. Rahula näidend „Tuli tuleb“, õpiti grimeerimist jne. Näidendiga „Tuli tuleb“, mille ettevalmistus on nõudnud rohkesti tööd, esineti peale Pärnamaa rahvamaja ka veel Leisil peetud Põhja-Saare noortepäeval ning Kuressaare teatris. Ka esines õpiring nimet. noortepäeval rahvatantsu ja teiste ettekannetega.

Peale muude ettevõtete õpiring on välja annud omavahelist käsikirjalist ajakirja.

Üleriigilised õpiringidepäevad septembris.

Nagu juba varem teatatud, korraldatakse ka käesolevaastased üleriigilised õpiringidepäevad sügisel, enne uue tegevushooaja algust, arvatavasti 22., 23. a 24 septembril. Täpsem aeg on veel kindlaks määramata. Et kaasa haarata rohkem Lõuna-Eesti õpiringidetegelasi, siis kavatakse seekordsed õpiringidepäevad korraldada Tartus. Lähem kava avaldatakse ja tehakse asjahuvilistele teatavaks hiljem. Oleks soovitav, et õpiringides ja teiste asjast huvitatute poolt mõeldakse varakult neist päevist osavõtule. Kavatsustest ja soovidest palutakse lahkesti teatada ka Eesti Haridusliitu. Õpiringipäevadest osavõtjatele loodetakse saada sõiduja muid soodustusi. Õpiringipäevade puhul tehakse teatavaks ka õpiringide tööpreemiarimise tulemused.

EESTI PABERI A/S
TALLINN

„Päewaleht“

minewikus, olewikus,
tulewikus . . .

„Päewaleht“ oli

see ajaleht, kes 1905. aastal Eesti rahwa rasketel kannatusaegadel julgustas Eesti rahwa eneseteadmist ja wirgutab eesilasi wõitlusele parema tulewiku eest. See 10 aastat kestnud wõitlus krooniti Eesti riikliku iseseiswusega.

„Päewaleht“ on

praegu Eesti suurim ja mõjuwõimsam ajaleht, kelle taga seisawad erkamad inimesed kõigist ringkondadest. „Päewalehe“ suur objektiivsus, suurte elutõdede diekt mõistmine ja eestluse ideaalidest kinnipidamine teewad ta kõigi poolt kõrgesti hinnatawaks.

„Päewaleht“ jääb

ka tulewikus Eesti rahwale õiget suunda näitawaks tuletorniks. Tema minewik, olewik ja ülesseatud ideaalid kindlustawad seda.

Lugege kõik „Päewalehte“!

Tellige kõik „Päewalehte“!